

Демченко Є. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к. псих. н., доц. **Пасічніченко А.В.**

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ДИТЯЧОЇ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ

Стаття присвячена проблемі прояву сором'язливості у дитини дошкільного віку. Проаналізовано різні підходи вчених щодо сутності поняття «сором'язливість». Окреслено її причини, особливості та наслідки.

Ключові слова: сором'язливість, особистість, дитина, дошкільник, самооцінка.

Постановка проблеми. Кожній дитині притаманні певні індивідуальні особливості, одні з яких допомагають їй «вписуватися» у соціальний світ, а інші ж, навпаки, лише заважають повноцінно жити. Саме до категорії останніх відносять сором'язливість – одну з головних психологічних проблем сучасності. Це зумовлено тим, що відбувається інтенсивна динаміка розвитку людини, висуваються новітні вимоги до освітньої системи молодого покоління, яке повинно бути самостійним, креативним, комунікабельним, володіти розвинутими соціальними навичками. Таке інтенсивне життя дитини може стати не лише поштовхом до пізнання світу, а й до породження негативних установок. Відчуття такої «дитячої неповноцінності» спричинює бажання уникати контактів із зовнішнім світом, посилює тривогу, знижує самооцінку та є однією з причин розвитку сором'язливості.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження сором'язливості як психологічного феномену присвячені праці О. Беляєвої, О. Вахнюк, Л. Галігузової, О. Гаспарової, А. Добровича, Ф. Зімбардо, Є. Ільїна, К. Ізарда, В. Куніциної, А. Первитської, вікові особливості сором'язливості досліджували В. Леві, Л. Славіна, С. Усова тощо. Питання корекції сором'язливості за допомогою казкотерапії вивчали Е. Берн, І. Вачков, А. Захарова, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, М. Осоріна, Н. Рудічева, Е. Фром та інші. Різноманітність поглядів науковців щодо тлумачення цього феномена підтверджує недостатність його вивчення.

Мета статті: проаналізувати особливості прояву та причини виникнення сором'язливості у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сором'язливість – риса особистості, що виникає у людини, яка постійно відчуває труднощі в певних ситуаціях взаємодії та спілкування. Сором'язливість найчастіше

пов'язана із соромом – емоцією, що виникає в ситуаціях, які продукують соціальну тривожність, і якій властиві різноманітні прояви [7, с.30].

За визначенням дослідниці А. Первитської, сором'язливість – це складний комплексний стан, що виявляється в різноманітних формах, часто супроводжуваних внутрішнім напруженням, страхом, боязкістю, гострим відчуттям дійсних і уявних недоліків. Внутрішній світ сором'язливої дитини часто дисгармонійний, що ускладнює її розвиток і особистісне ставлення [4, с.108].

Ф. Зімбардо вказує, що сором'язливість – це поняття розпливчате: «чим пильніше ми в нього вдивляємося, тим більше видів сором'язливості виявляємо». Сором'язлива людина «уникає взаємодії з певними особами». «Обережна в словах і вчинках, яка не наполягає на своїх правах, болісно боязка» [2]. Учений наголошував на тому, що цей феномен є складовою ряду психологічних станів особистості: збентеження, тривожність, боязливість, страх, що, у свою чергу, ускладнює вивчення його генези.

Як одна з найскладніших проблем міжособистісних взаємин сором'язливість часто призводить до таких наслідків:

- труднощі під час знайомства з новими людьми;
- страх висловити свою думку;
- надмірна стриманість та скутість в присутності інших людей;
- невміння презентувати себе перед новими знайомими тощо.

Так, основним проявом сором'язливості дитини є її страх виділитися, опинитися в центрі уваги незнайомих, як дорослих, так і однолітків. Сором'язлива дитина добре ставиться до інших людей, потребує з ними контакту, бажає спілкуватися, але водночас не наважується проявити себе та свої потреби [3, с.37]. Пасічніченко А. у своєму дослідженні вказує, що підвищена сором'язливість, невпевненість дитини у собі призводять до зниження її соціально-психологічного статусу та задоволеності у спілкуванні і взаємодії з іншими [6].

Як зазначає О. Кляпець, думки дослідників щодо причин сором'язливості різняться. Одні вважають, що причиною є низька самооцінка. Інші дослідники, навпаки, переконані, що в основі проблеми лежить завищена самооцінка. Утім вони все-таки погоджуються, що сором'язлива дитина відчуває невпевненість у своїй цінності для інших людей [3, с.38].

На думку О. Бондарчук чинниками формування сором'язливості у дитини можуть бути такі: наслідування поведінки інтровертованої матері, незацікавленість емоційними потребами малюка, сімейні кризи, критичне ставлення дорослого до дитячих починань тощо. Ці фактори викликають у дошкільника не лише зовнішній, а й

внутрішній дискомфорт, що заважає гармонійному розвитку підростаючої особистості у найбільш сприятливі сензитивні періоди, під час яких активно формуються мова, поведінка та усвідомлення власного Я [1, с.47].

Детермінантами розвитку сором'язливості у дошкільному віці є, як правило, тип сімейного виховання (тип неприйняття, гіперсоціальний тип, тривожно-упереджений тип). Зокрема, такі характеристики, як невпевненість, невіра у власні сили, страх проявити ініціативу, тривожність, замкнутість, недовірливість, нерішучість, надмірна чутливість, негативне самоствавлення, проблеми адаптації до нового соціального середовища та взаємодія з іншими, як дорослими, так і дітьми можуть бути їх наслідками [5, с.78].

Серед причин формування сором'язливості у підростаючої особистості вчені виділяють наявність у одного з батьків малюка сором'язливості, порядок народження дитини в сім'ї, авторитарний стиль виховання та непослідовність виховних дій, занадто завищені вимоги та очікування від дошкільника. Також джерелами дитячої сором'язливості може слугувати наявність страхів, які сформувалися під впливом залякувань або ж стали набутою формою поведінки дитини внаслідок нав'язування батьками ярликів сором'язливості та їхнього позитивного схвалення такої «соціально бажаної», «зручної» поведінки дитини-дошкільника [1, с.51].

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Сором'язливість слід розглядати як феномен, що відображає взаємодію соціальних та біологічних факторів у формуванні особистості. Аналіз психологічної літератури показав, що сором'язливість є актуальною проблемою сучасного дошкільника. Сором'язливій дитині притаманні такі індивідуальні особливості, які здатні порушувати її позитивне сприймання власного «Я» та впливати на функціонування в соціальному середовищі.

Перспективи нашого подальшого дослідження вбачаємо у аналізі ефективних методик та заходів покращення, відновлення і збагачення внутрішніх ресурсів дитини дошкільного віку з метою ефективної міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. Специфіка становлення сором'язливості у дітей дошкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 12: Психологічні науки. 2017. Випуск 6(51). С. 46-53.
2. Зимбардо, Ф. Застенчивість (что это такое и как с ней справляться). Санкт-Петербург: Питер Пресс, 1996. 256 с.
3. Кляпець О. Сором'язливість чи розв'язність – шукаємо «золоту середину». *Практичний психолог: дитячий садок*. 2016. № 10. С. 36-45.

4. Кузьмічова А.В., Кисла О.Ф. Сором'язливість та методи її корекції. *Молодий вчений*. № 6 (82) червень, 2020 р. С. 107-110.
5. Пасічніченко А.В. Сім'я як чинник формування самооцінки дитини дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкілля*: зб. наук. праць / за ред. М. Чепіль. Дрогобич : ДДПУ ім. Івана Франка, 2012. С.75-81
6. Пасічніченко А.В. Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07/ Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2003. 18 с.
7. Ригель О. 6 порад для вихователів, щоб допомогти дитині подолати сором'язливість. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 11. С. 29-31.

УДК 373.015.31:745

Демчик К. І.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Матвєєва А.О.,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ: ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сучасності – естетичному вихованню дітей дошкільного віку засобами живопису, оскільки оновлений зміст Державного стандарту дошкільної освіти потребує акцентування уваги на формуванні мистецько-творчої компетентності дітей. Здійснено аналітичний огляд психолого-педагогічних досліджень проблеми естетичного виховання дошкільників засобами живопису в зв'язку з тим, що цей вид образотворчого мистецтва найдієвіший у освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

***Ключові слова:** естетичне виховання, живопис, засоби живопису, дискурс, психолого-педагогічні дослідження.*

Постановка проблеми. Естетика в житті суспільства завжди була присутньою, але у різні епохи – у різній інтерпретації. Так, сучасна криза естетичної культури суспільства перебуває у безперечному зв'язку із кризовими явищами культурного та духовно-орієнтаційного характеру. Звідси й випливає, що виникає гостра необхідність в глибокому науково-світоглядному переосмисленні первинних уявлень про методологічні підходи до естетичного виховання дошкільників як в умовах закладу дошкільної освіти, так і в умовах родини. Незаперечним є той факт, що найціннішими та найголовнішими для суспільства завжди були й будуть діти, які маленькими громадянами та майбутнім країни. І завданням педагогічної та психологічної науки є створення належних умов для гармонійного та всебічного розвитку їх особистостей